

Заняття 1.

Поняття Основного закону держави. Структура Конституції України. Повноваження Конституційного Суду України.

Очікувані результати:

Після цього завдання ти зможеш:

- ✓ надавати визначення терміну «конституція», визначати та практично опанувати конституційний процес в Україні з елементами хронології;
- ✓ визначити та дослідити повноваження Конституційного Суду України.
- ✓ визначати ознаки та структуру Конституції України;
- ✓ оцінювати значення Конституції.

❖ Пригадайте, де і коли в курсі історії вам траплялося поняття «конституція»?

Мотивація навчальної діяльності. Провідним джерелом права в Україні є нормативно-правові акти. Центральне місце серед яких посідає Конституція України. Сьогодні ми розглянемо особливості Конституції України, якою є її структура, до чого зводиться її зміст, яку роль відіграє Конституційний Суд України в захисті Основного Закону нашої держави. Отже, запрошую вас до співпраці.

Термін «конституція» у різні часи використовувався в різних значеннях.

Вважається, що слово constitution як нормативно-правовий термін уперше почало вживатися в актах Давнього Риму (вони починалися зі словосполучення «Rem Publicus Constituere...»), що означає — «Римський

народ установлює...» - у цьому випадку «римський народ» - як офіційна назва держави).

З історії стародавнього світу залишилося багато прикладів уживання терміна «конституція» (давньогрецька назва - «політія») для позначення актів важливого державного значення. Зокрема, до наших днів дійшла «Афінська

політія» (відомо, що в бібліотеці Арістотеля зберігалось більше ніж 150 політій грецьких міст-держав). У середньовічній Європі конституціями називали акти, у яких закріплювалися привілеї та вольності феодалів (наприклад, Велика хартія вольностей 1215 р. в Англії).

Утім, ні в античному світі, ні в середні віки конституції в її сучасному розумінні не існувало.

«Батьком» нормативно-правового терміна «конституція» у його сучасному значенні був французький мислитель Шарль Монтеск'є (1689-1755), який, зокрема, використовував його для характеристики державного ладу тогочасної Великої Британії.

В Україні конституційний процес розпочався з часів Київської Русі, коли в 1016 – 1017 рр. Ярослав Мудрий прийняв збірку писаних законів під назвою «Руська Правда». В XVI столітті, коли українські землі були підкорені Великим князівством Литовським, то діяли Литовські статuti (1522, 1566, 1588 рр.) – збірка законів, які складали правову основу держави.

В 1654 році був виданий акт («Березневі статті» Богдана Хмельницького), який юридично оформив автономію Війська Запорізького в складі Російської держави після Переяславської Ради.

Після смерті гетьмана Івана Мазепи серед української еміграції постало питання про його наступника, з трьох кандидатів – обрали Пилипа Орлика, який намагаючись завоювати собі підтримку, 5 квітня 1710 року складає «Пакти й Конституції прав і вольностей Війська Запорізького», які пізніше

назвали першою українською Конституцією. На довгий час Україна втратила державність, лише після Лютневої революції 1917 року, стало можливим продовжувати процеси державотворення і 29 квітня 1918 року Українська Центральна Рада прийняла конституцію, але їй не судилося реалізувати в ті часи, бо починається боротьба за українську державність. В 1919 році більшовики починають поширювати свою владу на територію України і проголошують створення Української Соціалістичної Радянської Республіки. В період з 1919 по 1991 рр., тобто входження України до складу СРСР, було прийнято 4 конституції (1919, 1929, 1937, 1978 рр.) – носили декларативний характер і закріплювали панівне становище комуністичної партії. І, нарешті 28 червня 1996 року Верховна Рада України прийняла Конституцію України.

1. Основний закон держави.

Конститу́ція (лат. *constitutio* — установлення, устрій, порядок) – основний державний документ (закон), що визначає державний устрій, порядок і принципи функціонування представницьких, виконавчих та судових органів влади, виборчу систему, права й обов'язки держави, суспільства та громадян.

Конституція – це основний закон держави. Як правило, це єдиний правовий акт чи система таких актів, за допомогою яких безпосередньо народ чи органи держави, що виступають від його імені, встановлюють основні принципи устрою суспільства і держави, визначають статус державної влади і місцевого самоврядування, закріплюють права і свободи людини і громадянина.

Конституція регламентує відносини в політичній, економічній, культурній, соціальній, екологічній та інших сферах суспільного життя.

Конституція має постійний характер. Це означає, що строк її дії не визначений, тобто не обмежений у часі.

Конституція має підвищену стабільність, яка забезпечується відповідною системою державно-правових гарантій. Конституція має чіткий законодавчо визначений порядок прийняття і внесення до неї змін.

Конституція має такі властивості:

Таким чином, Конституція - Основний закон держави, нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, що приймається в особливому порядку та регулює найважливіші суспільні відносини.

2. Структура Конституції України і зміст її окремих положень.

До прийняття Конституції незалежної України діяла Конституція УРСР 1978 р., до якої було внесено певні зміни й доповнення.

Зокрема, було вилучено статтю про керівну й спрямовуючу роль КПРС (стаття 6), призупинено дію другої глави «Економічна система» у зв'язку з розвитком ринкової економіки, внесено зміни до розділу про територіальний устрій України (створення АР Крим) тощо. Однак внесені до Конституції 1978 р. зміни не могли відобразити в Основному законі тих кардинальних і глибоких змін, що відбулися в суспільстві.

Потреба в прийнятті нової Конституції постала надзвичайно гостро. Із цією метою була створена Конституційна комісія, яка розробила проект нової Конституції. Робота над ним затягувалася, накреслилося протистояння між Верховною Радою і Президентом України. 8 червня 1995 р. між ними було

укладено Конституційний договір «Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України». Конституцію переписували шість разів.

Структура Конституції України – це структурна цілісність, що складається з інститутів, які займають логічно обумовлене місце в її системі залежно від функціонального навантаження. Чинна Конституція України складається з 15 розділів. 161 стаття зібрані в 14 розділів, а розділ XV містить 16 перехідних положень. Тексту Конституції передуює Преамбула. Розділ VII «Прокуратура» (статті 121—123) був виключений згідно з Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)».

Розділ I "Загальні положення" включає 20 статей (ст.ст. 1-20).

Розділ II "Права, свободи та обов'язки людини і громадянина" складається із 48 статей (ст.ст.21-68).

Розділ III "Вибори. Референдум" включає 6 статей (ст.ст. 69-74).

Розділ IV "Верховна Рада України (ст.ст. 75-101)

Розділ V "Президент України" (ст.ст.2-112).

Розділ VI "Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади" (ст.ст. 113-120).

Розділ VII "Прокуратура" (ст.ст. 121-123).

Розділ VIII "Правосуддя" (ст.ст. 124-131).

Розділ IX "Територіальний устрій України." (ст.ст. 132,133).

Розділ X "Автономна Республіка Крим" (ст.ст. 134-139).

Розділ XI "Місцеве самоврядування" (ст.ст. 140-146).

Розділ XII "Конституційний Суд України" (ст.ст. 147-153).

Розділ XIII "Внесення змін до Конституції України " (ст.ст. 154-159).

Розділ XIV "Прикінцеві положення" (ст.ст. 160-161).

Розділ XV "Перехідні положення" (п. 1-16).

Найбільшою цінністю за Конституцією (стаття 3) – «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю ». Основним національним багатством, як особливо охороняється є земля.

В преамбулі Конституції України формулюються цілі, мета побудови держави, важливіші вихідні положення політико-правового характеру, зокрема:

➤ положення про державно-політичне розуміння поняття український народ, за яким його визначають як єдність громадян України різних національностей, тобто всі особи, які належать до громадянства України, разом становлять український народ;

➤ положення про те що дану Конституцію прийнято на основі здійснення українською нацією права на самовизначення.

➤ Положення про те, що дану Конституцію прийнято для забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя;

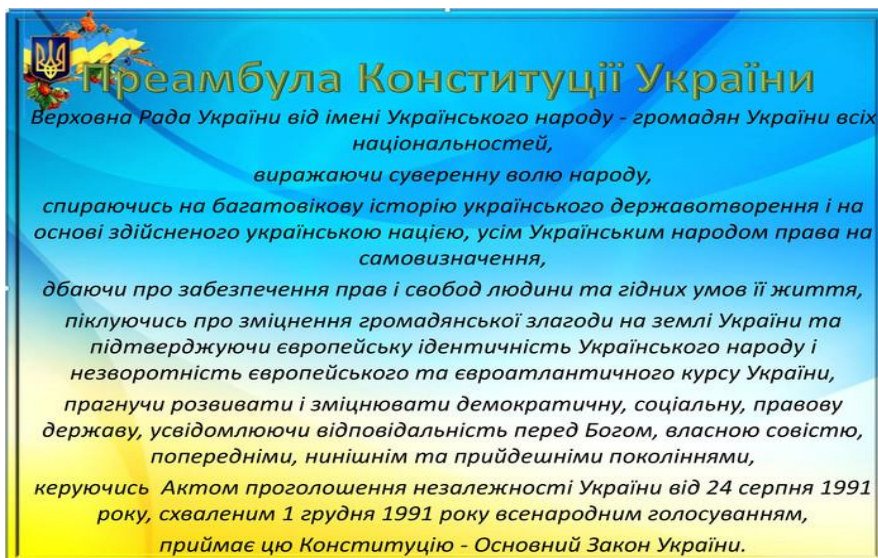
➤ Положення про те, що парламентарії, приймаючи Основний Закон України, усвідомлюють усю свою відповідальність перед богом, власною совістю, попередніми, нинішніми і прийдешніми поколіннями українського народу.

➤ Положення про визначення Конституції Основним Законом України.

➤ Основна частина Конституції включає інститути та норми, які "вичерпують" її зміст.

Після преамбули перший розділ Основного Закону закріплює загальні засади конституційного ладу, як керівних начал, що визначають сутність Конституції в цілому, усіх її інститутів і кожної статті зокрема.

Пріоритетність людини як найвищої соціальної цінності є змістом логічно обумовленого другого розділу Конституції, який є найбільшим розділом.

Ознайомтеся з текстом Преамбули та дайте відповіді на питання.

1. Яка на вашу думку була необхідність прийняття Конституції?
2. Що ви дізналися про Україну з тексту преамбули?

3. Повноваження Конституційного Суду України

Конституційний Суд України – орган конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України.

ХІІ розділ Конституції України присвячений Конституційному Суду України. Стаття 147 КУ визначає Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юриспруденції в Україні. Конституційний Суд України є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба. Конституційний Суд розпочав свою діяльність 18 жовтня 1996 року, складається з 18 суддів (по 6 суддів призначаються Президентом, Верховною Радою України, з'їздом суддів України), повноваження строком на 9 років. Кандидатура на посаду судді Конституційного Суду обирається на

конкурсних засадах. Суддею Конституційного Суду може бути громадянин України, який володіє державною мовою, на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ятнадцять років, високі моральні якості, є правником із визнаним рівнем компетентності. (Стаття 11 ЗУ «Про Конституційний Суд України»). Суддя Конституційного Суду України не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь к будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої.

Функції Конституційного Суду України – це основні напрями та види діяльності цього суду, що здійснюються відповідно до Конституції та законів України.

Повноваження Конституційного Суду України регламентуються статтями 150, 151 Конституції України та статтею 13 Закону України «Про Конституційний Суд» ***Відповідно до цих норм Конституційний Суд України приймає рішення та дає висновки у справах щодо:***

1) конституційності (відповідності Конституції України) законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових акті Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість;

3) додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста порядку імпічменту в межах, визначених Статтями 111 та 151 Конституції України;

4) офіційного тлумачення Конституції та законів України;

5) відповідності статтям 157,158 Конституції України законопроекту внесення змін до Конституції та нормативних актів Президії Верховної Ради України.

Стаття 151. Конституційний Суд України за зверненням Президента України, або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України, або Кабінету Міністрів України надає висновки про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість.

Конституційний Суд України за зверненням Президента України або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України надає висновки про відповідність Конституції України (конституційність) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою.

За зверненням Верховної Ради України Конституційний Суд України надає висновок щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпичменту.

Порядок звернення до Конституційного Суду.

Закон визначає відповідні форми звернення до Конституційного Суду залежно від характеру справи по якій визначені законом суб'єкти звертаються до Конституційного Суду. **Формами звернення до Конституційного Суду України є конституційне подання та конституційне звернення (ст.38 ЗКС).**

Конституційне подання – це письмове клопотання до Конституційного Суду України про визнання правового акта (його окремих положень) неконституційним, про визначення конституційності міжнародного договору або про необхідність офіційного тлумачення Конституції України та законів України. Конституційним поданням є також звернення Верховної Ради України про дачу висновку щодо додержання

конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту (ст.39 ЗКС).

Конституційне звернення – це письмове клопотання до Конституційного Суду України про необхідність офіційного тлумачення Конституції України та законів України з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав юридичної особи (ст.42 ЗКС).

Питання для самоконтролю!

1. Що таке Конституційний Суд України?
2. Назвіть кількісний склад суддів Конституційного Суду України та хто його може обирати?
3. Назвіть основні повноваження Конституційного Суду України.
4. Яка роль та значення Конституційного Суду на вашу думку?

На наступному занятті ми детально познайомимося з правами та обов'язками людини і громадянина тобто II Розділ Конституції України.

Перевір себе чи ти все засвоїв(ла) з теоретичного матеріалу, переглянувши Презентацію до заняття.

Питання для самоконтролю!

1. Як в Преамбулі Конституції України названо Український народ?
2. Назвіть дату прийняття Конституції України?
3. Чи можна назвати Конституцію України – Основним Законом держави? Які ознаки їй ще притаманні?
4. Як ви оцінюєте діяльність Конституційного Суду України?
5. Запропонуйте власний розділ до Конституції України.

Рефлексія.

Я сьогодні дізнався/дізналася про...

Мене вразило....

Я буду застосовувати набуті знання, користаючись Конституцією України.....

Домашнє завдання: опрацювати § 9, с. 60 – 64 Основи правознавства / підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.Є. Святокум – Харків: вид-во «Ранок», 2017. – 192 с.